

Welt (Zürich-Stuttgart 1965) in vzhodnonemški Lexikon der Antike (Leipzig 1971). Slovarjem srednjeveške latinščine se bo moral pridružiti tudi naš Lexikon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae (Zagreb 1969) in še kateri (npr. poljski); za čuda ni omenjen Du Cange. Med slovarji iz modernih jezikov v latinščino pa pogrešam odlični Güthlingov nemško-latinski slovar, ki je izšel pri založbi Langenscheidt (1918, 1966). Nekje bi moral najti svoje mesto tudi nepogrešljivi W. Schulze, Zur Geschichte lateinischer Eigennamen (1904). Med literarnimi zgodovinami bi bil lahko omenjen tudi K. Büchner, Römische Literaturgeschichte (1957). Seveda smo nekako že navajeni, da se slovanska strokovna literatura na zahodu ne omenja (*Slavica non leguntur*), čeprav je to škoda, ne toliko za nas, ki smo prikrajšani na publiciteti, temveč bolj za zahodnjake, ki so s tem prikrajšani v svojem obzorju; naj omenim samo nekaj rimskih literarnih zgodovin (ruska Deratani 1954), ruska Soboljevskij — Grabar-Passek — Petrovskij 1959, srbska Budimir — Flašar 1963), ki jih lahko dostojno postavimo ob stran marsikateremu zahodnemu priročniku, a jih zaman iščemo ne samo v Prope-devtiki, temveč tudi v izrazito literarnozgodovinskih publikacijah.

K. Gantar, Ljubljana.

COLLOQUIUM DIDACTICUM CLASSICUM QUINTUM

(Gent, 3.—7. septembra 1973)

Metode poučevanja latinščine in grščine so marsikje še precej okostenele in se že stoletja niso bistveno spremenile; to je brez dvoma tudi eden vzrokov, zakaj je pouk klasičnih jezikov v zadnjih desetletjih tako hudo nazadoval. Če naj ta pouk obdrži svoje mesto v splošno izobraževalnem sistemu tudi v prihodnje, mora vsekakor kar najbolj racionalizirati svoje metode, odvreči ves nepotrební balast in po najkrajši možni poti pripeljati učenca do končnega cilja, to je do branja in interpretacije antičnih tekstov v izvirniku.

Iz tega spoznanja se je porodila potreba po intenzivnejšem preučevanju metodike klasičnih jezikov, stroke, ki je pri nas precej zanemarjena. Nasprotno pa imajo drugod po svetu tudi že posebne seminarje za preučevanje metodike, ki skrbe za ustrezno praktično pedagoško in didaktično izobrazbo študentov klasične filologije in ki spremljajo njihov razvoj tudi pozneje, v šolski praksi.

Eno takšnih središč se je izoblikovalo tudi v Gentu (Gand), slovitem flamskem univerzitetnem in kulturnem središču; to je seminar za posebno metodiko starih jezikov, ki ga vodi prof. J. Veremans z asistentko H. Coppens-Ide. Seminar izdaja dve periodični publikaciji — *Didactica Classica Gandensia* in *Documentatio Didactica Classica*. Iz tega seminarja je izšla pred desetimi leti pobuda za organiziranje posebnih didaktičnih kolokvijev; tu je bil prvi tak kolokvij leta 1963 in letos ponovno peti kolokvij te vrste; trije vmesni kolokvijji pa so se zvrstili v Amsterdamu, Cambridgeu in Frankfurtu.

Letošnji kolokvij je bil posvečen problemom latinske in grške lektüre v srednjih šolah. Na kolokvijju je sodelovalo nekaj čez 200 udeležencev, od tega jih je bila polovica iz Belgije, drugi pa iz tehle držav: Avstrija (36), Nizozemska (29), Zvezna republika Nemčija (19), Velika Britanija (13), Francija (2), Danska (1), Južna Afrika (1), Jugoslavija (1). Skoraj istočasno je bil na Malti *Conventus omnium gentium linguae litterisque Latinis fovendis*, v Nemčiji pa zborovanje nemških klasičnih filologov: ta časovna kolizija je vzrok nizke udeležbe ali popolne odsotnosti številnih držav. Obenem pa nas to opozarja, da bo treba urnike posameznih znanstvenih srečanj v prihodnje bolje sinhronizirati.

Delo kolokvijja je potekalo na plenarnih zasedanjih in v šestih diskusijskih skupinah. Na plenarnih zasedanjih je bilo prebranih devet predavanj, in sicer: A. Primmer, Rhetorik als Thema der Cicerolektüre; D. Tj. Sieswerda, Curriculum and Fundamental Objectives; B. W. Kay, Classical Literature in Schools-topics and genre; G. Lagarrigue, L' enseignement de la civilisation latine par les textes; K. Gantar, Die lateinische Lektüre in Jugoslawien, insbesondere in Slowenien; W. Heilmann, Möglichkeiten der Sprachreflexion bei der Lektüre von Texten; M. Pinnoy,

La Lecture thématique — Méthodologie; F. De Raeve, La situation des langues anciennes dans l'enseignement secondaire rénové; G. Sanders, Renouveler l'audience de nos études — des horizons à explorer. Diskusijske skupine pa so se ukvarjale s temile tematikami: definicija vzgojnih smotrov pri pouku klasičnih jezikov; „tematsko“ branje; moderni študij literature in interpretacija teksta; sodelovanje učiteljev klasičnih jezikov z učitelji modernih jezikov; uporaba prevodov; reorganizirano srednje šolstvo.

Podoba, ki jo je bilo mogoče izluščiti iz posameznih predavanj in iz osebnih stikov, na prvi pogled ni ravno roznata: delež latinščine in grščine v učnih načrtih posameznih evropskih držav je v zadnjih letih precej nazadoval. Vendar to nazadovanje ni nikjer vznemirljivo in ne daje povoda za preplah: latinščina je v glavnem samo izgubila svoj privilegirani položaj, ki ji je marsikje bolj škodoval kot koristil. Latinščina je bila marsikje (npr. ravno v Belgiji) številnim učencem vsiljena obveznost, brez katere jim je bil onemogočen vstop na univerzo; razumljivo je, da si je latinščina s tem nakopala več osovraženosti kot pa simpatij. Skratka, latinščina se je marsikje poučevala bolj po nekem zakonu inercije, bolj iz navade, iz nekakšne častitljive pietete, kot pa iz stvarne potrebe in želje po uveljavljanju njenih vzgojnih in etičnih vrednot. Zdaj, ko so ti privilegiji odpadli in je pouk latinščine omejen le na majhne skupine resnično zainteresiranih učencev, je latinščina v nekem smislu celo na boljšem: kolikor je izgubila na kvantiteti, toliko je pridobila na kvaliteti in intenzivnosti pouka.

Presenetljivo je, da so posamezni filologi iz različnih držav nakazovali — neodvisno drug od drugega — na identične probleme, s katerimi se srečuje pouk latinščine. Naj opozorim na nekaj takšnih problemov, ki so na tem srečanju prišli zlasti ostro do izraza!

Problem splošno-izobraževalne šole in problem elitne šole. Jasno je, da latinščine ni mogoče uvesti kot obvezen predmet v vse splošno-izobraževalne šole. Kakor hitro pa postane to izbiran predmet, se okrog pouka latinščine zbirajo najbolji nadarjeni učenci, intelektualna elita. Tedaj pa se pojavi dilema med dvema imperativoma: na eni strani zahteva po enakosti izhodiščnih pozicij za vse („Chancengleichheit“), na drugi strani zahteva po intenzivnejšem razvijanju umskih sposobnosti bolj nadarjenih učencev, ki jih nikakor ni mogoče do petnajstega leta umetno in nasilno zadrževati na nekem nižjem intelektualnem nivoju.

Problem tematske lektire. Eno osnovnih vprašanj pri izbiri tekstov za latinsko lektiro je, po kakšnih kriterijih naj se ti teksti izbirajo: po tematiki (npr. Propaganda, Razredni boj, Suženjstvo, Ženske itd) ali po literarno-zgodovinskih oziroma po literarno-teoretskih kriterijih (npr. avgustejska poezija, historiografija, govorništvo itd). Ankete so pokazale, da je za učence bolj privlačen prvi kriterij, toda antični teksti postanejo v tem primeru samo nekakšni „dobavitelji informacij“ in je vprašljivo, ali je takšne tekste sploh potrebno brati v izvirniku. Tematološka razvrstitev tekstov forsira stvarno informacijo na škodo estetskega vrednotenja tekstov, hlastanje za golimi informacijami pa vodi v enciklopedizem, ki nima nič skupnega z ideali humanistične vzgoje.

Vprašanje uporabe prevodov in dvojezičnih izdaj. Dvojezične izdaje lahko v marsičem olajšajo in pospešijo pouk klasičnih jezikov, toda takšne izdaje si lahko privoščijo le veliki narodi. Branje literarnih del v prevodih lahko smiselno dopolni branje izvirnih tekstov: učenec lahko npr. en spev Eneide prebere v izvirniku, ostalo pesnitev pa v prevodu. Ob branju izvirnika se seznanjajo z mikrostrukturo, ob branju prevoda z makrostrukturo celotne pesnitve. Seveda nekaterih literarnih del (npr. Sapfine ali Horacijeve lirike) ni mogoče študirati v prevodu, ker so neprevodljiva in je vsak prevod samo surogat, ki le zavaja. Kljub temu pa se ponekod pojavlja težnja po uvedbi posebnega učnega predmeta „Antična literatura v prevodih“ (za tiste študente, ki ne obvladajo latinščine in grščine); toda to nima nobenega pravega smisla, kajti literature ni mogoče resno študirati izključno po prevodih. Prevodi antičnih tekstov pridejo v poštev le kot pomagala pri pouku drugih predmetov (v okviru raznih zgodovinskih in filozofskih čitank in pod.).

Interdisciplinarni študij. V to obliko študija, ki bo imela v prihodnje brez dvoma čedalje večji pomen, se lahko zelo koristno vključijo tudi latinščina. Za preučevanje nekaterih posebno zanimivih tem (npr. motiv Antigone ali Elektre od antike do danes)

ponekad že uvajajo t. i. team-teaching, kjer plodno sodelujejo klasični filolog, germanist, romanist itd.

Razširitev obzorij preko meja zlate latinitete. Sedanji koncept srednješolske lektire, ki je omejen na deset ali dvanajst imen zlate latinitete, je sterilen in anahronističen, je — po besedah nekega predavatelja — pravcati „luxe intellectuel“, saj v bistvu ignorira poldrugo tisočletje našega kulturnega razvoja. In vendar latinščina ne fungira v naši kulturni zavesti samo skozi Cicerona in Cezarja, Vergilija in Horacija, ampak s svojo nepretrgano kontinuiteto, ki sega preko patristike in srednjega veka, preko humanistične in znanstvene latinščine do današnjih dni. Izbor srednješolske lektire je treba razširiti in obogatiti zlasti s teksti, ki so pomembni za nacionalno ali lokalno zgodovino posameznih dežel. Prvi korak v tem pogledu pa bi morale narediti univerze, saj je danes prvi vzgoji klasičnih filologov — bodočih srednješolskih učiteljev — povsem zanemarjajo srednjeveško in humanistično latinščino.

Prihodnji *Colloquium Didacticum Classicum (Sextum)* bo predvidoma v Innsbrucku. Predsednik prihodnjega kolokvija, prof. R. Muth, je izrecno izrazil željo po večji udeležbi Jugoslovanov na tem kolokviju. Brez dvoma bi bila medsebojna izmenjava izkušenj v obojestransko korist in bi znatno obogatila našo šolsko prakso, zlasti še, če upoštevamo osrednjo temo prihodnjega kolokvija: Odnosi med univerzo in srednjo šolo na področju klasične filologije. To pa je tema, ki je tudi za nas nadvse aktualna, saj je ravno pri nas razkorak med univerzitetno teorijo in srednješolsko prakso pogosto zelo velik in boleč.

K. Gantar, Ljubljana

SHQIPËRIA ARKEOLOGJIKE (L'Albanie archéologique — Archaeological Albania), Tiranë, 1971., XI+142.

„Arheološka Albanija“ je verovatno prva knjiga tako dobro tehnički opremljena koju je izdao Državni univerzitet u Tirani.

Tekst je napisao poznati albanski istoričar i arheolog Muzafer Korkuti, dok su materijal spremili također poznati arheolozi Damjan Komata, Dhimosten Budina i Zhaneta Andrea. Knjiga ima jednu „arheološku kartu“ i na kraju „tumač“ slika napisan, kao i tekst na početku, na tri jezika: na albanskom, francuskom i engleskom jeziku.

U „tekstu“ (Albanija, zamlja jedne drevne kulture), koji liči na predgovor neke druge knjige, između ostalog se kaže da danas u Albaniji brojimo više od 170 arheoloških centara i da njihov broj svakim danom postaje veći. Malobrojna otkrića i studije predratnog razdoblja obavili su pretežno strani istraživači, koji su uglavnom istraživali grčko-rimsku kulturu u Albaniji ograničavajući svoj rad u antičkim primorskim gradovima, tako da se njihove studije nisu doticale bitnih historijskih i kulturnih problema starih Ilira. U „tekstu“ se također kaže da su danas u Albaniji postignuti ogromni rezultati ne samo u otkrivanju velikog broja naselja, gradova, nekropola, utvrđenja. . . ne istih razdoblja, nego i u interpretaciji ovih otkrića. Ovi novi materijali — konstatira autor ovog teksta — osvetlili su mnoge bitne probleme historije i kulture Albanaca, odnosno njihovih predaka starih Ilira.

„Album“ slika sadrži 139 slika u boji, koje prikazuju dobrim delom oraj materijal (arheološki) o kojem se govori u „tekstu“. Radi ilustracije spomenuti će ovde samo one slike koje prikazuje naslovna strana ove voluminozne i doista neobično velike knjige. Na naslovnoj strani nalazi se sedam slika, koje prikazuju: 1) motiv iz jedne porušene zgrade u gradu Antigona (pokrajina Đirokastra, II st. stare ere), 2) ilirska kaciga upotrebljavana od VII—III st. stare ere (Mat); 3) grobnica iz III—II st. stare ere (Pogradec); 4) Poseidon, božanstvo mora, pronađen u antičkom gradu Antigona, II st. stare ere; 5) figura žene od gline, pronađena u Apoloniji, II st. stare ere 6) bronzani novac grada Dyrrachiuma IV—II st. stare ere; 7) mozaik iz bazilike u Linu.

Ovom prilikom važno je možda istaći kakav arheološki materijal prehistorijskog doba prikazuje ovaj album i gde je isti pronađen. Na str. II M. K. piše: „Na području prehistorije iskopine su obavljene na tumularnom groblju Vajze (okolina